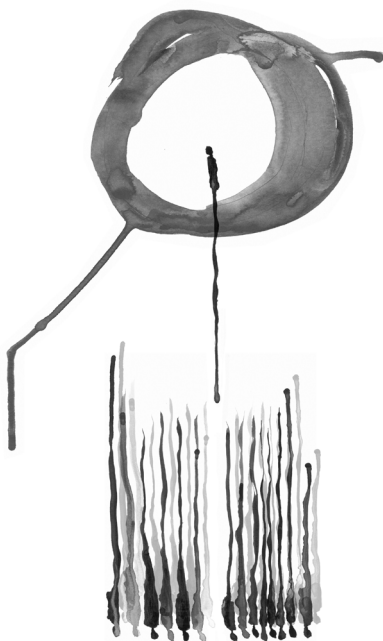

Μια αστική αφήγηση του “Ξένου”

Χωρικές, αντιληπτικές, αστικές
μεταγραφές στο κέντρο της Αθήνας

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί μια προσπάθεια απόδοσης ενός λογοτεχνικού κειμένου, του “Ξένου”, του Αλμπέρ Καμύ, σε ένα κείμενο αστικό.

Αρχικά, επιχειρείται η ανάλυση της ιστορίας, από την οποία προκύπτουν οι βασικές στάσεις-έννοιες που συνθέτουν την αφηγηματική πορεία. Με άξονα τα θέματα που θίγει το βιβλίο, όπως αυτά της ξενότητας, του περιθωρίου και της σύγκρουσης ατόμου και κοινωνικού συνόλου, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι κατάλληλο πεδίο για την εφαρμογή αυτού του αφηγήματος είναι το κέντρο της πόλης της Αθήνας και συγκεκριμένα η πλατεία Ομονοίας.

Μέσω μιας διαδικασίας συνεχούς κίνησης και μεταγραφής ανάμεσα στα επιμέρους κείμενα που αποτέλεσαν τον θεωρητικό κορμό αυτής της εργασίας, παράγονται χωρικές σχέσεις που αποτυπώνονται σε ένα πλατώ στο οποίο πραγματοποιούνται αρχιτεκτονικές επεμβάσεις σημειακά.

Στοιχεία του περιβάλλοντος, όπως οι στοές, τα ίχνη των προηγούμενων χρήσεων, η εγκατάλειψη του υφιστάμενου κτηριακού αποθέματος αλλά και το αποτύπωμα της κοινωνικής ζωής που λάμβανε χώρα στην πλατεία, μετατρέπονται σε εργαλεία σύνθεσης ενός νέου δημόσιου χώρου.

Με αυτόν τον τρόπο, η πλατεία Ομονοίας εκπληρώνει τον ρόλο της ως αφηγητή, επαναλαμβάνοντας αέναα μια ιστορία, που θα μπορούσε να είναι και η δική της.

Πολυτεχνείο Κρήτης
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

Χανιά 5 Δεκεμβρίου 2018

διπλωματική εργασία |
Μια αστική αφήγηση του “Ξένου”
Χωρικές, αντιληπτικές, αστικές
μεταγραφές στο κέντρο της Αθήνας

επιμέλεια | Μαρία Λωρίτη
επιβλέπων | Αλέξιος Τζομπανάκης

περιε- χόμενα

00.

π ε ρ ί λ η ψ η
σελ.1

01.

ε ι σ α γ ω γ ή
γιατί η παραβολή της
ιστορίας του "Ξένου";
σελ.4

02.

η διαδρομή της
αφήγησης συνοπτικά
α_ αναφορά στις
προβληματικές που θα
αποτελέσουν τα "κέντρα"
της εργασίας
β_ η μεταφορά
σελ.6

03.

ο τόπος
α_ μνημείο ξενότητας
β_ ενσάρκωση του ορίου
σελ.12

04.

εστίαση στην περιοχή
της Ομόνοιας
α_ η κίνηση-στοές
β_ η στάση-καφενεία
γ_ πλήρη-κενά/οι
θύλακες
δ_ η πύλη
ε_ το παλίμψηστο
σελ.24

05.

η επέμβαση
α_ συνδέσεις και νόημα
β_ πρόσθετες κινήσεις
για την πλατεία
γ_ οι υποδοχείς των
στάσεων
σελ.30

06.

γ ρ α μ μ ι κ ά
σ χ έ δ ι α
σελ.52

01. εισαγωγή

γιατί η παραβολή της ιστορίας του “Ξένου”;

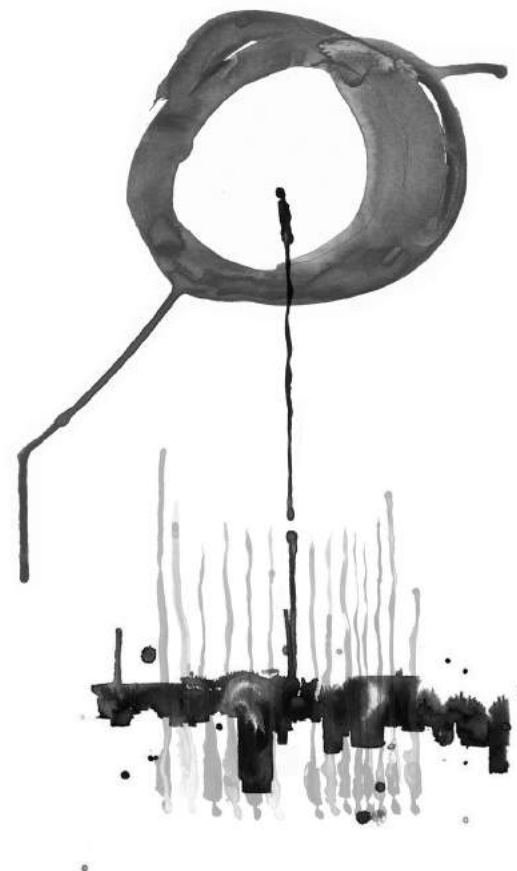
Η εργασία αυτή ξεκίνησε με αφορμή την ιστορία ενός ανθρώπου, ή καλύτερα του βασικού χαρακτήρα σε ένα μυθιστόρημα, συγκεκριμένα του “Ξένου”, του Αλμπέρ Καμύ.

Ο συγγραφέας τοποθετεί στο βασικό ρόλο, έναν αντλήρω, έναν καθημερινό άνθρωπο χωρίς κάποιο ιδιαίτερο γνώρισμα, που μέσω μιας σειράς γεγονότων, γίνεται το μέσο για να μας αποκαλυφθεί το παράλογο του κόσμου.

Η ένταξη μιας αυτούσιας ατομικότητας σε ένα ευρύ, εν μέρη ήδη κατασκευασμένο σύστημα-οργανισμό, που διέπεται από θεσμοποιημένους αλλά και άγραφους κανόνες, αντιμετωπίζεται μέσα από την ιστορία του “Ξένου” ως μία δύσκολη αν όχι αδύνατη διαδικασία.

Θα μπορούσαμε κάνοντας ορισμένες παραδοχές, να εντοπίσουμε την ίδια έλλειψη αποδοχής σε βάρος κάποιων επιμέρους περιοχών, στο συνολικό αστικό ιστό μιας πόλης, και κατεπέκταση στη συνείδηση των πολιτών της.

Αν η μητρόπολη τείνει να διατηρήσει ή να δημιουργήσει ένα κατασκευασμένο συλλογικό εγώ, που θα καθρεφτίζει την ταυτότητα των πολιτών της, τότε οι περιοχές που εκδηλώνουν μια θορυβώδη διαφορετικότητα, ή που αντιτίθενται με κάποιο τρόπο στην επιθυμητή αυτή εικόνα, θα δεχτούν πίεση για να αλλάξουν, ή τέλος θα περιθωριοποιηθούν.

α_ αναφορά στις προβληματικές που θα αποτελέσουν τα “κέντρα” της εργασίας

Ο Ξένος αποτελείται από δύο σκέλη.

Στο αρχικό, ασχολούμαστε κυρίως με τις σχέσεις ανάμεσα στον Μερσώ, τον ήρωα, και τους ανθρώπους που απαρτίζουν το καθημερινό του περιβάλλον. Ποιές είναι οι σχέσεις του με τη μητέρα του, άρα και με τον θεσμό της οικογένειας; Ποια η αντίδρασή του απέναντι στο θάνατό της; Πόσο γρήγορα επέλεξε να προχωρήσει σε μια ερωτική σχέση και με ποιούς όρους; Τι αποτελεί για αυτόν απόλαυση; Ποιές οι συναναστροφές του;

Στο τέλος του πρώτου σκέλους της ιστορίας ο Μερσώ, φαινομενικά χωρίς κάποιο ιδιαίτερο λόγο, σκοτώνει έναν άνθρωπο εν ψυχρώ. Από εκείνη τη στιγμή, βρίσκεται στο έλεος των ανθρώπων και της δικαιοσύνης.

Στο δεύτερο σκέλος του μυθιστορήματος, παρακολουθούμε τη διεξαγωγή της δίκης του. Καθόλη τη διάρκεια της, δεν του γίνεται ξεκάθαρο το για ποιο πράγμα κατηγορείται. Για το φόνο που διέπραξε ή για τον τρόπο που ζούσε πριν από αυτό; Ο Μερσώ παραμένει απαθής κατά τη διάρκεια του κατηγορητηρίου, αδιάφορος για τον κόσμο που τον περιτριγυρίζει, ένας ξένος απέναντι στο κοινωνικό παιχνίδι που διεξάγεται σε βάρος του.

Είναι εφικτό για ένα μεμονωμένο άτομο, να συμμετέχει σε ένα κοινωνικό σύνολο, διατηρώντας το δικαίωμα των προσωπικών του επιλογών;

Στο τέλος του δεύτερου μέρους, ο Μερσώ καταδικάζεται και φυλακίζεται. Τις τελευταίες στιγμές στο κελί του και λίγο πριν εκτελεστεί, ενσαρκώνει τον άνθρωπο που στέκεται άοπλος απέναντι στην πολυπλοκότητα και το παράδοξο του κόσμου. Αυτό τον οδηγεί στη σκέψη ότι η μοναδική διέξοδος βρίσκεται στο γεγονός της εξέγερσης.

Ο άνθρωπος οφείλει να αποδεσμευτεί από κάθε σχέση που διατηρεί με τις ψευδείς μορφές της κοινωνικής οργάνωσης είτε των ιδεολογικών συστημάτων, διότι μέσα από την υπεράσπιση των μορφών αυτών νομιμοποιείται η αδράνεια του απέναντι στον παραλογισμό της δημιουργίας.¹

β _η μεταφορά

Στην εργασία αυτή, πραγματοποιείται μια προσπάθεια απόδοσης της ιστορίας του Ξένου σε ένα κείμενο αστικό, που αποτελείται από ένα ενιαίο πλατώ στο οποίο πραγματοποιούνται αρχιτεκτονικές επεμβάσεις σημειακά.

Θα μπορούσε ακόμα να αντιμετωπιστεί ως ένα πείραμα για το πως εκθέτουμε ένα έργο τέχνης σε κάποιο μουσείο. Σε αυτή την περίπτωση το έργο αυτό είναι ένα μυθιστόρημα και μέσω της περιήγησης στον επιλεγμένο χώρο έκθεσης, που στην περίπτωση μας είναι η πλατεία της Ομόνοιας, εκτίθενται και παίρνουν μορφή οι βασικοί σταθμοί που επηρεάζουν την αφήγηση του.

¹ Ζήρας, Αλέξης, *Θεωρία Μορφών*, στο Αλμπέρ Καμύ, μαθητεία στο παράλογο, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα, 1978, σελ.119

Στο αφηγηματικό “ταξίδι” που αποτελεί η ιστορία του Ξένου, οι σταθμοί που επιλέχθηκαν είναι οι εξής:

Ισταθμός 1.(ταύτιση)η σχέση με τη μητέρα

Ισταθμός 2.(η σχέση με τον άλλον)η Μαρί, ο πόθος

Ισταθμός 3.η απόλαυση

Ισταθμός 4.(η σχέση με τον άλλον)ο Ρεμόν, το περιθώριο

Ισταθμός 5.το δικαστήριο

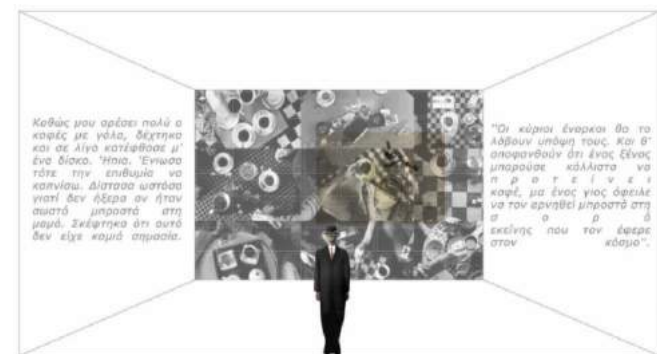
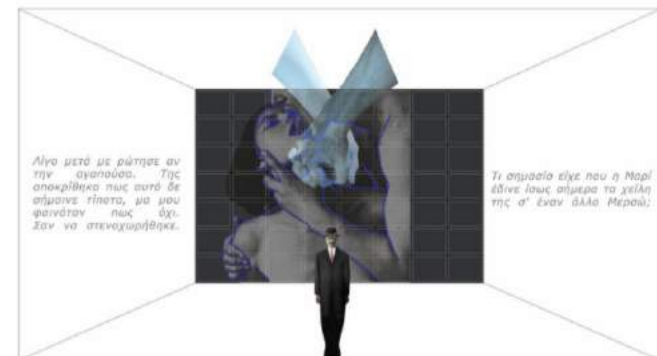
Ισταθμός 6.ο εγκλεισμός

Οι πρώτες τέσσερις στάσεις αφορούν στα στοιχεία όπου η κοινωνία, στο βιβλίο με τη μορφή του δικαστηρίου, εντοπίζει την ξενότητα και κατεπέκταση χρησιμοποιεί σαν μοχλό για την περιθωριοποίηση του ήρωα. Το αίτημα για κανονικότητα και η υφέρπουσα έκκλιση για συμμόρφωση προς αυτήν, διέπει το σύνολο του έργου και όπως παρατηρούμε εντοπίζεται τόσο στη δημόσια όσο και στην ιδιωτική ζωή του Μερσώ.

Διαμέσου της αντιδιαστολής δημοσίου και ιδιωτικού, η οικογένεια, εκλαμβάνεται ως φυσικό φαινόμενο. Η οικογένεια αποτελεί “έδρα της φύσης” μάλλον παρά θεσμό.²

Για αυτό το λόγο, η στάση του Ξένου απέναντι στο θάνατο της μητέρας του αποτελεί το μεγαλύτερο τεκμήριο της απόκλισής του από το φυσιολογικό, από το υγιές, άρα και το σημαντικότερο επιχείρημα για την απομάκρυνσή του από το κοινωνικό σύνολο.

2 Sennet, Richard, *(The fall of public man) Η τυραννία της οικειότητας*, Δημόσιο και Ιδιωτικό, μετάφραση Γ.Ν.Μερτικας, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 1999 σελ.123

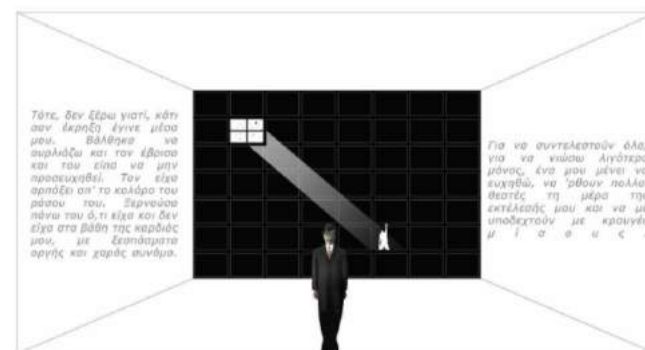
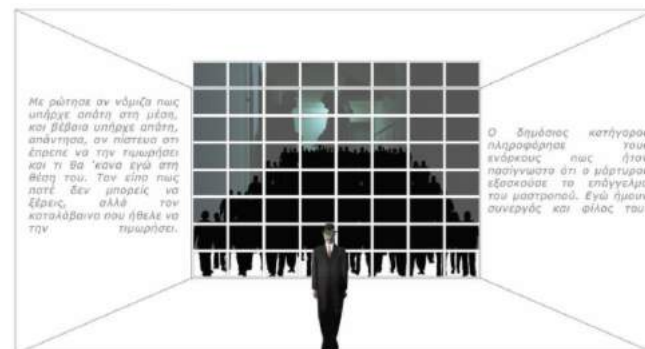

Κάτω από αυτό το πλαίσιο εξετάζονται και οι υπόλοιπες προσωπικές σχέσεις, όπως ο ερωτικός δεσμός με τη Μαρί και η φιλική του σχέση με τον Ρεμόν, για να επιβεβαιώσουν με τη σειρά τους την ασύμπτωτη σχέση μεταξύ των προσωπικών επιλογών του ήρωα και των άρρητων κανόνων που ορίζει η κοινωνία ως απαραίτητων για την ομαλή ένταξη ενός μέλους της.

Στις δύο τελευταίες στάσεις, παρακολουθούμε την έκβαση της αφηγηματικής διαδρομής του Ξένου όπως αυτή προκύπτει από τη διαδικασία της δίκης. Ο Ξένος αρνείται την παράθεση μιας τεχνητής προσωπικής αλήθειας, στοχέυοντας στην αθώωσή του, και με αυτόν τον τρόπο σπάει το δεσμό με την κοινή γνώμη, αποδεχόμενος την περιθωριοποίηση του.

Εάν δεν υπάρχει αμοιβαία ψυχική αποκάλυψη,
δεν υπάρχει και κοινωνικός δεσμός.³

3 Sennet, Richard, *(The fall of public man) Η τυραννία της οικειότητας*, Συλλογική προσωπικότητα, μετάφραση Γ.Ν.Μερτίκας, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 1999, σελ.284

03.

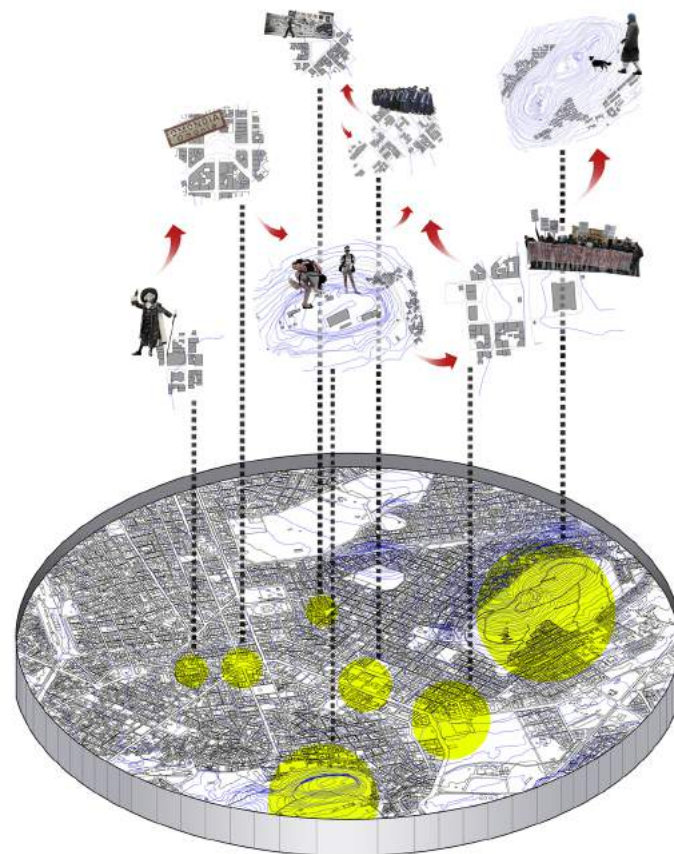
ο τόπος

Η πιο απλή μορφή γεωγραφικού χάρτη δεν είναι αυτός που φαίνεται πιο φυσικός σε εμάς σήμερα, ή δηλαδή ένας χάρτης που παρουσιάζει την επιφάνεια του εδάφους όπως θα την έβλεπε το εξω γήινο βλέμμα. Η πρώτη ανάγκη να τοποθετήσουμε περιοχές σε έναν χάρτη συνδέεται με το ταξίδι: είναι η υπενθύμιση της διαδοχής των σταδίων, της ακολουθίας μιας πορείας. Το να ακολουθήσεις μια πορεία από την αρχή μέχρι το τέλος προσφέρει μια ιδιαίτερη μορφή ικανοποίησης τόσο στη ζωή όσο και στη λογοτεχνία. Με αυτόν τον τρόπο, το ταξίδι λειτουργεί ως μια αφηγηματική δομή. Ο γεωγραφικός χάρτης, αν και στατικός, συνεπάγεται μία αφηγηματική ιδέα, έχει σχεδιαστεί για να κρατάει ένα δρομολόγιο, είναι μία Οδύσσεια.⁴

Αν το κέντρο της Αθήνας ιδωθεί ως ένα αρχιπέλαγος περιοχών-νησίδων, ο χαρακτήρας των οποίων διαμορφώνεται τόσο από τις καθημερινές εντυπώσεις του πλήθους που ταξιδεύει ανάμεσά τους, όσο και από το ισχυρό αποτύπωμα των υφιστάμενων σημείων αναφοράς, η Ομόνοια αποτελεί τον τόπο που ενσαρκώνει σε μεγάλο βαθμό την έννοια της αρνητικής ελευθερίας κατά τον Berlin, είναι δηλαδή μια έκταση όπου το ατομικό πεδίο δράσης, δεν υπόκειται σε καταναγκασμό.⁵

4 Calvino, Italo, "Il viandante nella mappa", στο *Collezione di sabbia*, Palomar/ Mondadori, Milan, 1984, μεταφρ. από Αγγλικά στο Francesco, Careri, *Walkscapes, walking as an aesthetic practice*, εκδ. Culicidae Architectural Press, 2017, σελ.152

5 Η θετική έννοια της ελευθερίας αφορά την εσωτερική ελευθερία, την ελευθερία επιλογής, την ελευθερία της βούλησης. Κεντρική ιδέα είναι ότι αυτή η πρωταρχική, εσωτερική ελευθερία μπορεί να αλλοιωθεί από τις κοινωνικές δυνάμεις ή ακόμα και από ιδεολογικές παρεμβολές με τέτοιο τρόπο ώστε ο άνθρωπος να ξεχνά τις πραγματικές του επιθυμίες, να μπερδεύει τι αληθινά θέλει και να

α_μνημείο ξενότητας

Όσον αφορά στην πρόσφατη ιστορία της, οι χρήστες της πλατείας, και κυρίως οι θαμώνες της, διήγαγαν μια ζωή αποκλίνουσα από αυτό που θεωρείται φυσιολογικό και αποδεκτό από το κοινωνικό σύνολο, την εκάστοτε χρονική περίοδο. Ως μόνο μέσο για αυτή τους την “αντίσταση”, ο εαυτός τους.

Μολονότι δε βλέπουμε πουθενά μέσα στον “Ξένο” ρητή καταγγελία εναντίον της κοινωνίας, εντούτοις η ίδια η συμπεριφορά του αποτελεί παθητική και συνάμα επιθετική στάση.⁶

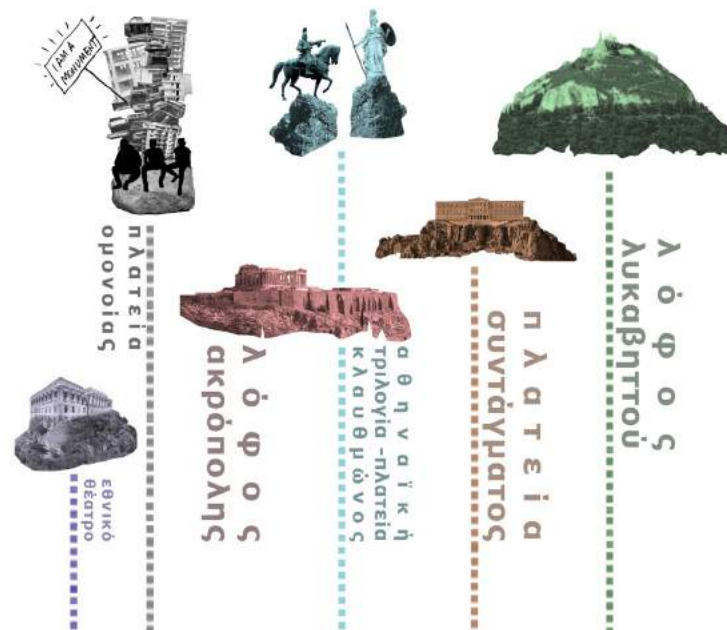
Για το λόγο αυτό, η πλατεία Ομόνοιας αλλά και το σύμπλεγμα των οικοδομικών τετραγώνων και των δρόμων που την πλαισιώνουν, συνθέτουν τον καταλληλότερο υποδοχέα για την εισαγωγή ενός συστήματος που αφηγείται την ιστορία του “Ξένου”.

Αποτελώντας μέρος μιας τριλογίας που αναπτύσσεται κατά μήκος της οδού Σταδίου, αυτή των πλατειών Συντάγματος, Κλαυθμώνος και Ομόνοιας και γεωγραφικά ορισμένη σε σχέση με το απόλυτο σύμβολο της πόλης, την Ακρόπολη, θα αποτυπωθεί στη συλλογική συνείδηση ως ένα άλλο, διαφορετικό σύμβολο, αυτό του «ομφαλού» της πρωτεύουσας και θα εγγράψει τη δική της μυθολογία στο τετράδιο της πόλης: στέκι και ταυτόχρονα σταυροδρόμι, τόπος συνάντησης και διαφυγής, καταφύγιο για όλους τους Ξένους, η πλατεία Ομόνοιας θα αποτελέσει μια σύγχρονη Βαβέλ, και εν τέλει ένα μνημείο.

οδηγείται να πιστεύει σε ψευδείς ανάγκες και επιθυμίες. Berlin, Isaiah, (Four essays on liberty) *Τέσσερα δοκίμια περί ελευθερίας*, μτφρ. Γ. Παπαδημητρίου, εκδ. Scripta, Αθήνα 2001, σελ. 271-272

6 Ζήρας, Αλέξης, *Θεωρία Μορφών*, στο Αλμπέρ Καμύ, μαθητεία

στο παράλογο, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα, 1978, σελ.126

Β_ενσάρκωση του ορίου

Ακριβώς αυτή η ετερογένειά της θα φανεί από τους ίδιους τους δρόμους που ξεκινούν από την πλατεία.

Από εδώ ξεκινά η πολύχρωμη οδός Αθηνάς που συνδέει την πλατεία με το Μοναστηράκι και κατ' επέκταση την Ακρόπολη, ο δρόμος της Βαρβακείου Αγοράς. Αλλά ταυτόχρονα και ο δρόμος με τα φτηνά παρηκμασμένα πια ξενοδοχεία της «ημιδιαμονής» εκεί όπου έβρισκαν, σε μεγαλύτερο βαθμό πριν λίγα χρόνια και πολύ λιγότερο σήμερα, «επαγγελματική στέγη» τα «σκορπισμένα» σώματα των κοριτσιών όταν έβρισκαν κάποιο «πελάτη».

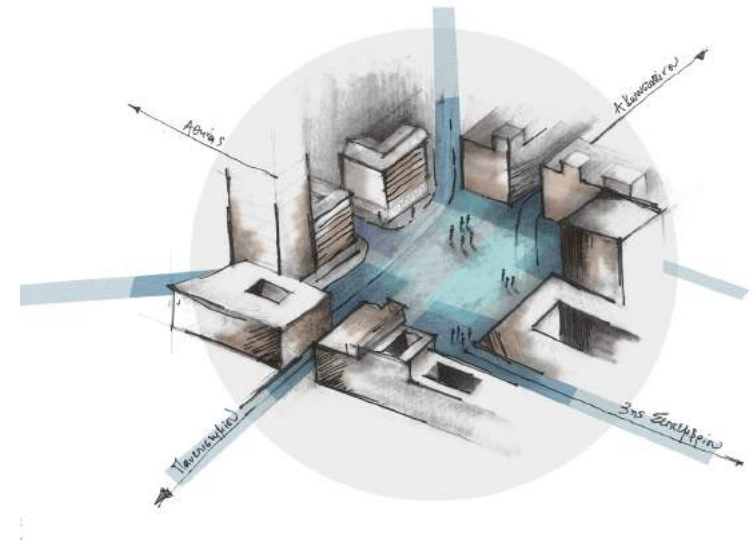
Αμέσως μετά, με κατεύθυνση προς την ανατολή, η οδός Σταδίου των Χαυτείων, που θα συνδέσει την πλατεία Ομόνοιας με τις άλλες δύο θρυλικές πλατείες που αναφέραμε και μετά η οδός Πανεπιστημίου, ο δρόμος της Αθηναϊκής Τριλογίας που συνδέει την πλατεία με τα παλιά Ανάκτορα.

Έπειτα ο χωρίς ιδιαίτερη ταυτότητα, όσον αφορά το αρχιτεκτονικό απόθεμα, με εξαίρεση την αρχοντική πλατεία Βικτωρίας, δρόμος της 3ης Σεπτεμβρίου.

Μόλις εκατό μέτρα από την πλατεία Ομόνοιας, και πάλι ξενοδοχεία «ημιδιαμονής» και αναζήτηση «πελατών» στην «ύποπτη» πλατεία Λαυρίου, αυτή τη φορά σε πλήρη λειτουργία.

Αμέσως μετά, η οδός Αγ. Κωνσταντίνου, ο δρόμος του Εθνικού Θεάτρου που οδηγεί προς τις εθνικές οδούς και τέλος η οδός Πειραιώς, ο δρόμος των βιομηχανιών και της διαφυγής προς το λιμάνι.

Η Ομόνοια είναι μια λίμνη στην οποία εκβάλλουν διάφοροι ποταμοί. Είναι οι ποταμοί οι αλληγορικοί και είναι οι ποταμοί οι καθαρώς νοητοί. Οι αλληγορικοί ποταμοί εκ των οποίων ο μεγαλύτερος είναι εκείνος που λέγεται Πανεπιστημίου, ξεβράζουν στην Ομόνοια τροχοφόρα και ανθρώπους ενώ οι νοητοί ποταμοί δεν υπάρχουν παρά μόνο στις καρδιές ορισμένων, και που ο μεγαλύτερος θα μπορούσε ίσως να ονομαστεί ποταμός της Καβάλας, κατεβάζουν με το λιγοστό νεράκι τους στην Ομόνοια κάθε μέρα και κάποιο τσακισμένο κορμί - τσακισμένο από τη φριχτή καταπίεση και τα βασανιστήρια των συγγενών και του περιβάλλοντος.⁷

7 Ιωάννου, Γιώργος, *Ομόνοια 1980*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1987, σελ.36

Πέρα όμως από κόμβος των πέντε δρόμων, από τόπος συνάντησης και έλευσης ή μη-τόπος εν τέλει, από στέγη αστέγων και συναπάντημα περιθωριακών, πέρα από οικείο κινηματογραφικό πλάνο, λογοτεχνικό σκηνικό ή «ζώνη αναταραχής»⁸, η πλατεία Ομόνοιας έχει εγχαραχθεί σε αυτό που καταχρηστικά θα μπορούσαμε να ονομάσουμε αστική (urban) συνείδηση του κοινωνικού σώματος ως ένα όριο. Δεν πρόκειται για μια διαλεκτική του «μέσα» και του «έξω» υπό το πρίσμα μιας Μπασελαρικής φαινομενολογίας του χώρου⁹ αλλά για ένα κατώφλι που διαχωρίζει το «πάνω» και το «κάτω», χωρίζοντας την πόλη στα δύο.

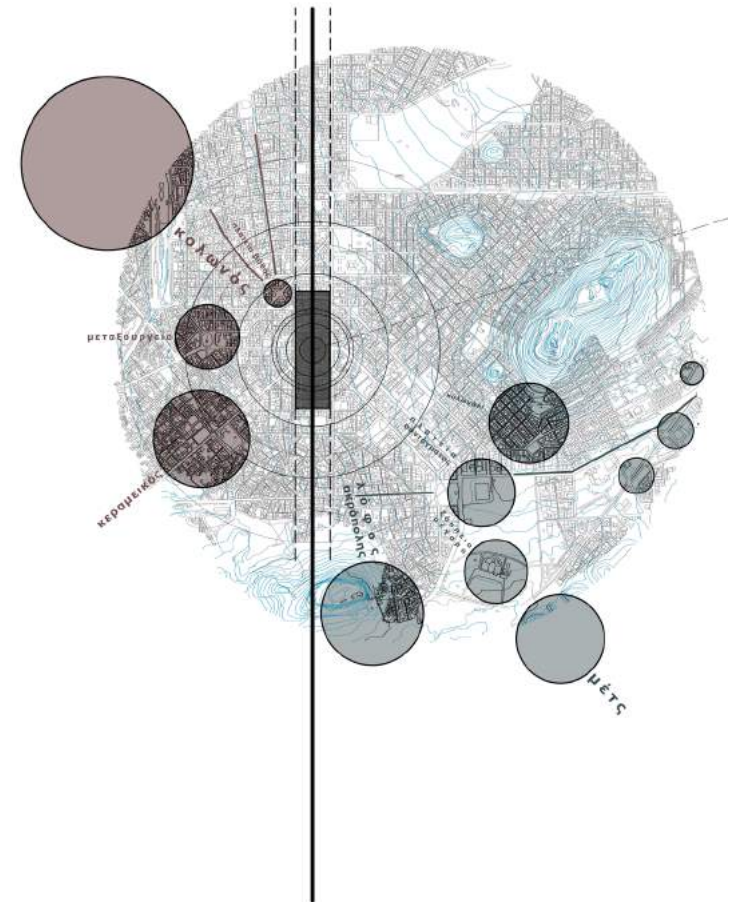
«Κάτω» από την Ομόνοια βασιλεύει η «σκοτεινή πλευρά του άστεως» όπως την ονομάζει ο Walter Siebel¹⁰ εκεί όπου ασκούνται παράνομες ή ημι-παράνομες δραστηριότητες, ανοίκειοι δρόμοι με παλιά εγκαταλειμμένα κτήρια που «φιλοξενούν» αστέγους, βοερά σοκάκια το πρωί και σκοτεινά το βράδυ, με μια ανασφάλεια η οποία, ασκώντας μια ιδιότυπη έλξη, θα μπορούσε να ερεθίσει την περιέργεια κάποιου ριψοκίνδυνου πλάνητα της νύχτας.

Νιώθω απέραντη συμπάθεια για όλους αυτούς -για όλους, λέγω, αυτούς - καθώς τους βλέπω σταματημένους παράμερα στα πεζοδρόμια να κοιτάνε ή ριζωμένους στη μέση στο πεζοδρόμιο να κοιτάνε και να συζητάνε ή στα τραπέζια καμαρωτοί και αγαλμάτινοι να κοιτάνε προς την τσαχπίνια, βρώμικη, σπαρταριστή ομορφιά που συζητάει με την παρέα της στο βάθος δήθεν αμέριμνη για άρρητα αθέμιτα. Δεν τους θεωρώ ούτε

8 Σημαιοφορίδης Γιώργος, *Διελεύσεις*, επιμέλεια: Ανανιάδης Δημήτρης, εκδ. Metropolis Press, Αθήνα, 2005

9 Bachelard, Gaston, *La poetique de l'espace*(Η ποιητική του χώρου), 3ο έκδ. Χατζηνικολής, Αθήνα, 2014

10 Λέφας, Παύλος, Siebel, Walter, Binde, Jerome, *Άυριο οι πόλεις*, εκδ.Πλέθρον, Αθήνα, 2003, σελ.66-105

τραγικά θύματα της ζωής, ούτε μόνιμα χαρούμενες υπάρξεις.¹¹

Εδώ, η πάλαι ποτέ μεσοαστική και σήμερα εξαθλιωμένη πλατεία Βάθης, «σπίτι» των σύγχρονων «μοιραίων», των μεταναστών και των αποσυντεθημένων από τα ναρκωτικά σωμάτων και ψυχών, οι οίκοι ανοχής στις αρχές της Αχαρνών και της Λιοσίων. Κάτω από την Ομόνοια ο Κολωνός, ο Κεραμεικός, ο Βοτανικός και το Μεταξουργείο με τα συνεργεία αυτοκινήτων και τα δικά του «κόκκινα φανάρια» σεπαλιάετοιμόρροπα νεοκλασικά σπίτια, αλλά και κάποιοι σκόρπιοι, και εν πολλοίς «εναλλακτικοί» θύλακες ψυχαγωγίας και διασκέδασης οι οποίοι θαρρεί κανείς πως «με το ζόρι» προσπαθούν να αλλάξουν την ταυτότητα των περιοχών αυτών.

Περνώντας απέναντι, στο κομμάτι που σχηματίζεται από τη διαγώνιο της Σταδίου με την Πανεπιστημίου, είναι σαν να περνάς στην ξεράϊλα και στον καθωσπρεπισμό. Αυτό είναι το πιο νεκρό από ζωή κομμάτι της Ομόνοιας κι αν ήταν και τα άλλα έτσι, δεν θα υπήρχε κανένας λόγος να γράψουμε για την Ομόνοια τίποτε. Ακόμα κι όταν περνούν από δω αυτοί, που πρόκειται να ανθίσουν μόλις πατήσουν στο απέναντι, εδώ είναι ζαρωμένοι και σχεδόν αλλιώτικοι, όπως θα είναι και μέσα στις υπηρεσίες τους. Για το κομμάτι αυτό, λοιπόν, δεν έχουμε τίποτε να πούμε και δεν θυμόμαστε απολύτως τίποτε. Είναι ένα πέρασμα.¹²

11 Ιωάννου, Γιώργος, *Ομόνοια* 1980, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1987, σελ.30

12 Ιωάννου, Γιώργος, *Ομόνοια* 1980, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1987, σελ.112

Και «επάνω» από την Ομόνοια μια άλλη Αθήνα, με εντελώς διαφορετική πολιτιστική και κοινωνική φυσιογνωμία, ένα διαφορετικό γεωγραφικό τοπίο, με τις χωρικές δομές του αστικού χώρου να συγκροτούν μια διαφορετική παλέτα κοινωνικών γεγονότων και καταναλωτικής σημειολογίας από τα υποκείμενα της χρήσης του. Εδώ τα φώτα, οι στολισμοί και τα χρώματα, το ιστορικό κέντρο της Αθήνας, ο εμπορικός πυρήνας, η πλατεία Συντάγματος με τα καταστήματα της Ερμού, το μεγαλοπρεπές βουλευτήριο της Βασιλίσσης Σοφίας με τις πολυτελείς πολυκατοικίες, εδώ τα ευρωπαϊκά καφέ και τα ρεστοράν, τα μεσημεριανά στέκια της χαλάρωσης για το «storover» μετά την εργασία, αλλά και για τους θαμώνες της ρέμβης, τα ακριβά κοσμηματοπωλεία, τα γνωστά θέατρα και οι κινηματογράφοι, οι δημόσιες υπηρεσίες, το Μέγαρο Μουσικής, τα ξενοδοχεία της Μεγάλης Βρετανίας και του Χίλτον και τα ψηλά κτήρια της πόλης. Εδώ οι καλές συνοικίες και γειτονιές όπως το Κολωνάκι, η Πλάκα και το Μετς, για να μην αναφερθούμε σε αυτές κατά μήκος της οδού Κηφισίας, ως αντίποδας των Δυτικών προαστίων.¹³

Ακόμα και έτσι όμως, ακόμα και αν πρόκειται για κατώφλι δύο «κόσμων», πρέπει ταυτόχρονα να δούμε την πλατεία Ομόνοιας σαν ένα παντογνώστη αφηγητή της πόλης. Έναν αφηγητή που το πρωί γράφει αυτά που βλέπει τη νύχτα. Στις σκοτεινές γωνιές της, στους νοσηρούς δρόμους και στα θλιμμένα της κτήρια, στις «κυνηγημένες» σκιές που την κατοικούν και στις «κυλιόμενες» που περνούν από το ένα κομμάτι της πόλης στο άλλο, άλλοτε αφήνοντας κι άλλοτε σβήνοντας τα ίχνη τους επάνω στο πυκνό πια τσιμεντένιο δέρμα της, στη λαχανιασμένη ασφαλτο και στα «ηλεκτρισμένα» σπλάχνα της.

13 Ανδριόπουλος, Θεόδωρος, *Η πλατεία Ομόνοιας ως όριο και ως αφηγητής*, από το <https://www.athenssocialatlas.gr/>, 12/2015

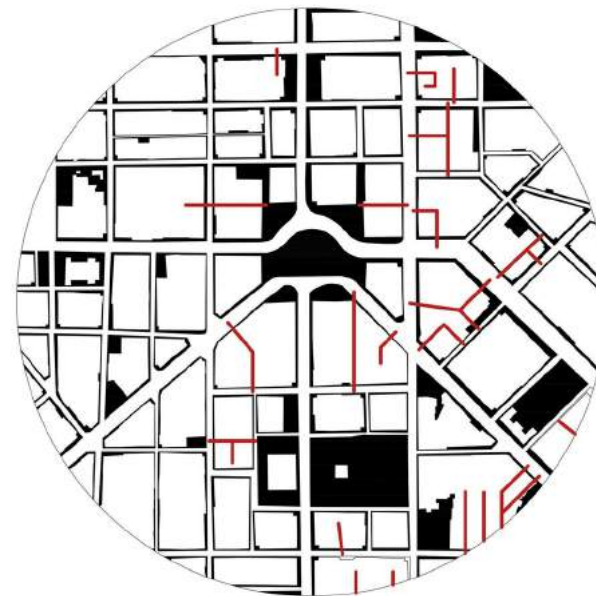
04. εστίαση στην περιοχή της Ομόνοιας

α_η κίνηση-στοές

Παράλληλα με τις κινήσεις αυτοκινήτων και των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι κινήσεις των πεζών. Οι κινήσεις των πεζών δεν περιορίζονται στους δρόμους και στα πεζοδρόμια αλλά υπάρχει επίσης ένα ευρύ πλέγμα στοών- διαμπερών και μη- τόσο σε επίπεδο ισογείου όσο και υπογείου. Σε αυτό το δίκτυο στοών κρύβεται σε μεγάλο βαθμό η ζωή της πλατείας αφού αποτελούν ένα ενδιάμεσο προστατευμένο επίπεδο ανάμεσα στην κίνηση και την βουή των δρόμων και στην ήσυχη εργασία μέσα στα κτήρια.

β_η στάση-καφενεία

Τα καφενεία που απόμειναν επάνω στην πλατεία και τα πολλά μικρά που υφίστανται μέσα στις μισο-σκότεινες γύρω στοές, αποτελούν τις βάσεις της μυστικής αυτής ζωής, που εδωπέρα βρίσκει τον κατάλληλο χώρο της, γι' αυτό και ολοένα συμπυκνούνται. Τα επί της πλατείας καφενεία είναι σήμερα μόνο τρία, (...) δηλαδή ελάχιστα μπροστά στην ανάγκη που υπάρχει. Ο θάνατος της Ομόνοιας θα σημάνει από τη στιγμή που θα κλείσουν και τα υπόλοιπα καφενεία, ιδίως τα ισόγεια. Γιατί αυτό, το ισόγειο, είναι το καλό καφενείο, που επιτελεί τη λειτουργία του ως στέκι.¹⁴

¹⁴ Ιωάννου, Γιώργος, *Ομόνοια 1980*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1987, σελ.18-20

Υ_πλήρη-κενά/οι θύλακες

Ο χάρτης πλήρων και κενών δείχνει την πυκνότητα της περιοχής αλλά και τους ανοιχτούς χώρους εκτόνωσης οι οποίοι πέραν της ίδιας της πλατείας Ομονοίας αφορούν εξίσου την πλατεία Κοτζιά του Δημαρχείου, την πλατεία Κάνιγγος, την πλατεία Δικαιοσύνης στην Σανταρόζα κ.α. Περιπατώντας στην περιοχή που ορίζεται από τα κτήρια που πλαισιώνουν την πλατεία και αναπτύσσεται σε ομόκεντρους κύκλους προς το εξωτερικό της, εύκολα διακρίνουμε τις ζώνες στις οποίες η θυλακοποίηση είναι εντονότερη, η ατμόσφαιρα πιο αποπνικτική και οι εικόνες απόγνωσης, ιδιαίτερα τις νυχτερινές ώρες, πληθαίνουν.

δ_η πύλη

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η Ομόνοια λόγω της θέσης της και του προσδιορισμού της ως συγκοινωνιακού κόμβου για την Αθήνα αποτέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί πύλη εισόδου για την πρωτεύουσα. Επαρχιώτες, στρατιώτες, μετανάστες έβρισκαν και βρίσκουν το πρώτο τους καταφύγιο στην Ομόνοια. Για το λόγο αυτό γύρω από την Ομόνοια αναπτύχθηκαν μία σειρά από ξενοδοχεία, κάποια παλαιότερα όπως το Μπάγκειον και ο Μέρας Αλέξανδρος αλλά και νεώτερα όπως το Ακροπόλ, το Mirage και πολλά άλλα.

Το μεγαλύτερο μέρος των ατόμων που κάθονται στα καφενεία, στα ζαχαροπλαστεία, στα τσιμεντένια πεζούλια των κυλιόμενων και μηδέποτε κινουμένων κλιμάκων, βρίσκονται εκεί γιατί περιμένουν κάτι. Η Ομόνοια είναι χώρος ταξιδιωτών από την ελληνική επαρχία ή και από την ξένη. Δηλαδή για να ξαναβάλουμε μια τάξη, μπορούμε να πούμε ότι το μεγαλύτερο μέρος ανθρώπων εκεί είναι το τρεχούμενο, οι περαστικοί. Αυτό το ρεύμα φουσκώνει ορισμένες ώρες το πρωί, το μεσημέρι και το βράδυ. Τα πρόσωπα της Ομόνοιας είναι σχεδόν όλα

εφήμερα. Ακόμα κι αυτά που θαρρείς πως είναι μόνιμα ριζωμένα κάποια μέρα εξαφανίζονται.¹⁵

Ξ_ το παλίμψηστο

Στο σήμερα, η γενικότερη τάση προαστιοποίησης, η οικονομική κρίση αλλά και το γεγονός ότι η Ομόνοια έχει κάπως απωλέσει τον πιο κοσμικό της χαρακτήρα έχουν οδηγήσει μία πλειάδα αυτών των ξενοδοχειακών δομών σε κλείσιμο. Τέλος, όσον αφορά στην παλαιότητα των κτηρίων γύρω από την περιοχή της πλατείας Ομονοίας είναι εμφανές ότι πάνω σε αυτά αποτυπώνεται ολόκληρο το ιστορικό φάσμα για την περιοχή. Υπάρχουν κτήρια νεοκλασσικά του 19ου αιώνα όπως το Μπάγκειον και ο Μέγας Αλέξανδρος, υπάρχουν κτήρια μεσοπολεμικά όπως το γνωστό κτήριο του Μπακάκου, ενώ τα περισσότερα κτήρια, εννιάοροφα, είναι κατασκευασμένα μεταπολεμικά και συγκεκριμένα τις δεκαετίες 1960-1980. Απομακρυνόμενος κανείς από την πλατεία μπορεί να συναντήσει και κτήρια νεόκτιστα, από το 2000 και μετά. Σε κάθε περίπτωση οι προσόψεις περιμετρικά της πλατείας συνθέτουν με ενδιαφέροντα τρόπο το ιστορικό μωσαϊκό της περιοχής.

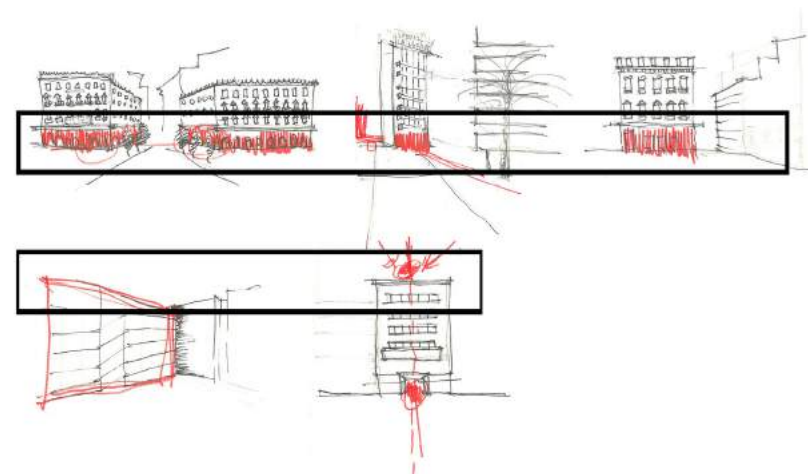
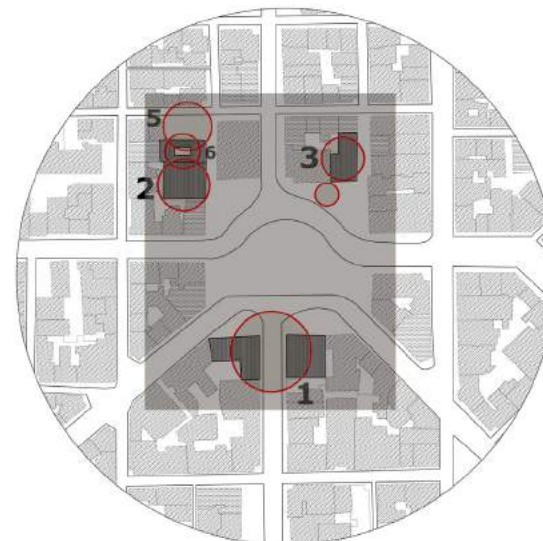
15 Ιωάννου, Γιώργος, *Ομόνοια 1980*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1987, σελ.40

05. η επέμβαση

α_συνδέσεις και νόημα

Όπως κάθε πλατεία, έτσι και η πλατεία Ομονοίας ορίζει αλλά και ορίζεται από το περιβάλλον της. Τα κτήρια που αποτελούν “πλάτη” ως προς την πλατεία όχι μόνο παίζουν έναν σημαντικό ρόλο για αυτήν αλλά αποτελούν κομμάτι της ίδιας της πλατείας. Διιστορικά, μάλιστα, στην πλατεία Ομονοίας λόγω των έντονων κυκλοφοριακών ροών στο κέντρο αλλά και λόγω των πολλών περιμετρικών στοών, η ζωή της πλατείας γινόταν πολύ πιο έντονη στην περιφέρειά της, μέσα και έξω από τα κτήρια που όριζαν την τετραγωνική σχεδόν κάτοψή της.

Η επιλογή της πλατείας ως περιοχή επέμβασης απαιτεί πρώτα τον ορισμό της καθώς τα όρια της πλατείας δεν είναι σαφή. Η πλατεία επεκτείνεται τόσο οριζόντια μέσα στα κτήρια και τις περιφερειακές στοές όσο και κατακόρυφα. Στην παρούσα πρόταση, ως “έδαφος” της Ομόνοιας θεωρείται το άθροισμα του ύψους-πάχους 5.3 μέτρων των ισογείων των κτηρίων που την πλασιώνουν, το πάχος της πλάκας της (σε αυτή την εργασία το πάχος αυτό θεωρείται 0.60 εκατοστά), το ύψος-πάχος του πρώτου υπογείου των εκδοτηρίων που βρίσκεται κάτω από την πλάκα αυτή (3.5μέτρα) και της πλάκας του υπογείου αυτού. Η πλατεία με αυτόν τον τρόπο αντιμετωπίζεται ως ένα συμπαγές πλατώ, στο οποίο πραγματοποιείται μια προσθαφαίρεση όγκοπλαστικών δομών.

Όπως φαίνεται και από το διάγραμμα που προέκυψε από το βιβλίο, οι στάσεις έχουν χωριστεί σε δύο σκέλη. Αρχικά, αυτές που αναφέρονται στη ζωή του ήρωα πριν το φόνο, οι **“θετικές” στάσεις**. Έπειτα, οι δύο **“αρνητικές στάσεις”**, που ακολουθούν την πορεία του μέχρι το τέλος.

Στην επέμβαση οι **θετικές στάσεις** εκτείνονται μόνο στο ισόγειο, που είδαμε πως αποτελούσε το πιο “κοινωνικό” επίπεδο της πλατείας(καφενεία, πεζούλια κλπ.) καθώς και στο πρώτο υπόγειο(-3.50 μέτρα), και είναι αυτές οι οποίες προτείνουν τη διεύρυνση του δημοσίου χώρου της πλατείας, ένα άνοιγμα που συνδέει τα επιμέρους στοιχεία που την απαρτίζουν, που “σπρώχνουν” τα όριά της προς τα έξω, που δημιουργούν ένα πεδίο μέσω του οποίου θα αναδυθεί, η λανθάνουσα κοινωνική δυναμική, νέα και παλιά. Οι χειρισμοί για το άνοιγμα αυτό, ξεκινούν με τη μετατροπή του επιπέδου των εκδοτηρίων(-3.50 μέτρα) από ένα μεταβατικό χώρο-πέρασμα σε μια δεύτερη, “υπόγεια πλατεία”. Η βασική σχεδιαστική πρόθεση συνίσταται μάλιστα, στην επέκταση όλου του επιπέδου στα όρια των κτηρίων της πλατείας και στην ενοποίησή του με τα υπόγειά τους. Τα υπόγεια των κτηρίων με πρόσοψη στην πλατεία “ανοίγονται” προς το επίπεδο των εκδοτηρίων εισπνέοντας και εκπνέοντας ανθρώπους. Αν και σε πρώτη φάση αυτό που προτείνεται είναι η ενοποίηση αυτού του επιπέδου με τα υπόγεια των 4 επιλεγμένων κτηρίων που αποτελούν τους “υποδοχείς” των στάσεων, δυνητικά ενθαρρύνεται η ολική ενοποίηση με όλα τα υπόγεια των κτηρίων της πλατείας. Επίσης, το πυκνό σύστημα του κανάβου υποστυλωμάτων και τοιχίων παραμένει και επεκτείνεται, σε ανταπόκριση και με το σύστημα των τοίχων των περιφερειακών κτηρίων. Παράλληλα, όμως, καταργούνται οι ενδιάμεσοι τοίχοι και έτσι εξασφαλίζεται η οπτική επαφή με το πρώτο

υπόγειο επίπεδο και όλη την κίνηση του ηλεκτρικού σιδηροδρόμου που συντελείται 4 μέτρα πιο κάτω.

Στο ισόγειο επίπεδο, πέρα από τις “τσέπες” που δημιουργούν οι επεμβάσεις των στάσεων μέσα στα επιλεγμένα κτήρια, προτείνεται η επανεγγραφή του κύκλου τόσο για τη μορφολογική επανάκτηση του συμβολικού χαρακτήρα της πλατείας, όσο και για να επανενεργοποιηθεί λειτουργικά ο κεντρικός χώρος. Το κυκλικό σχήμα του κόμβου, αφήνει το ίχνος του και στο δάπεδο του πρώτου υπογείου, παίζοντας μάλιστα σημαντικό ρόλο στην κίνηση μέσα σε αυτό, αφού συγκεντρώνει τις κλίμακες μετάβασης στο επίπεδο του ηλεκτρικού, τέσσερα μέτρα παρακάτω.

Σε αντδιαστολή με τις **θετικές στάσεις**, που στοχεύουν στην αποφόρτηση, οι **αρνητικές στάσεις**, τείνουν να εντείνουν το περικλειστο σχήμα που διέπει την περιοχή, με τα στενά παράπλευρα της πλατείας δρομάκια που πλαισιώνονται από ψηλά αφιλόξενα και συχνά εγκαταλειμμένα κτήρια. Η εσωτερίκευση, η στροφή προς τα μέσα, ο ψυχρός τοίχος-όριο μπροστά στη ζωή που εκτυλίσσεται στον μικρόκοσμο γύρω από την πλατεία, αποτελεί γλαφυρή ενσάρκωση της απομόνωσης και του φόβου του ήρωα πριν το γεγονός της εξέγερσης που σημαίνει και το τέλος της ιστορίας. Για αυτό το λόγο, οι δύο στάσεις “χτίζονται” μαζί, συνθέτοντας μια συμπαγή, εσωστρεφή κατασκευή με κλειστές όψεις προς τους δύο δρόμους που τέμνονται μπροστά της.

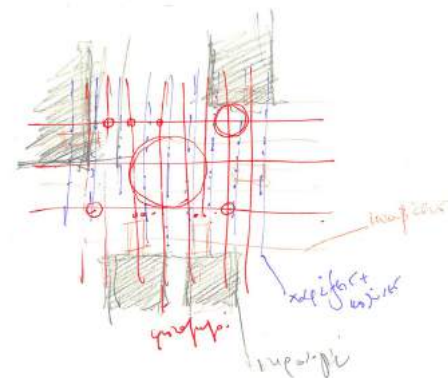
β_πρόσθετες κινήσεις για την πλατεία

Παράλληλα με τις επεμβάσεις στα γύρω κτήρια, ο σχεδιασμός της πλατείας συμπληρώνεται από την εναπόθεση κάποιων επιπρόσθετων επιπέδων(layers) οργάνωσης του χώρου.

Ένα αρχικό layer είναι αυτό που συντίθεται από το ρυθμό που ακολουθεί η πλακόστρωση. Οι χαράξεις της, που στο επίπεδο του πρώτου υπογείου πυκνώνουν γύρω από το ίχνος του κύκλου, υπογραμμίζοντας τη συμβολική του σημασία, αποτελούν τον κάναβο για το σύστημα των υποστηλωμάτων και των τοιχιών που διατρέχουν όλη τη διαμόρφωση. Κάποια από αυτά, έχουν δομικό ρόλο, στηρίζοντας την πλάκα του ισογείου, ενώ κάποια αποτελούν στοιχεία που ορίζουν την πορεία για τους περαστικούς ή μικρούς πάγκους στους οποίους οι μικροπωλητές μπορούν να επεκτείνουν τη δραστηριότητά τους και στην υπόγεια πλατεία. Ως ένα δεύτερο layer επεξεργασίας μπορεί να θεωρηθεί το σύστημα των φωταγωγών, που εκδηλώνεται με τη διασπορά μικρών τοπικών οπών, που στοχεύουν στην οπτική σύνδεση(κάθετη επικοινωνία) των δύο επιπέδων αλλά και στη δημιουργία συγκεντρωτικών χώρων στάσης, ανακαλώντας τον χαρακτήρα του τοιχίου ως κάθισμα, στοιχείο σύνηθες στη ρουτίνα της πλατείας. Ως μεγαλύτερη από αυτές τις οπές, θα μπορούσε να θεωρηθεί αυτή που βρίσκεται μέσα στον κεντρικό κόμβο και ορίζεται από τη νοητή περασσιά των οδών 3ης Σεπτεμβρίου και Αθηνάς. Επιπλέον στοιχεία που συμμετέχουν στην οργάνωση των layers αυτών, είναι οι κλίμακες κατάβασης(κάθετη επικοινωνία), που επίσης εντάσσονται στον προαναφερθέντα κάναβο.

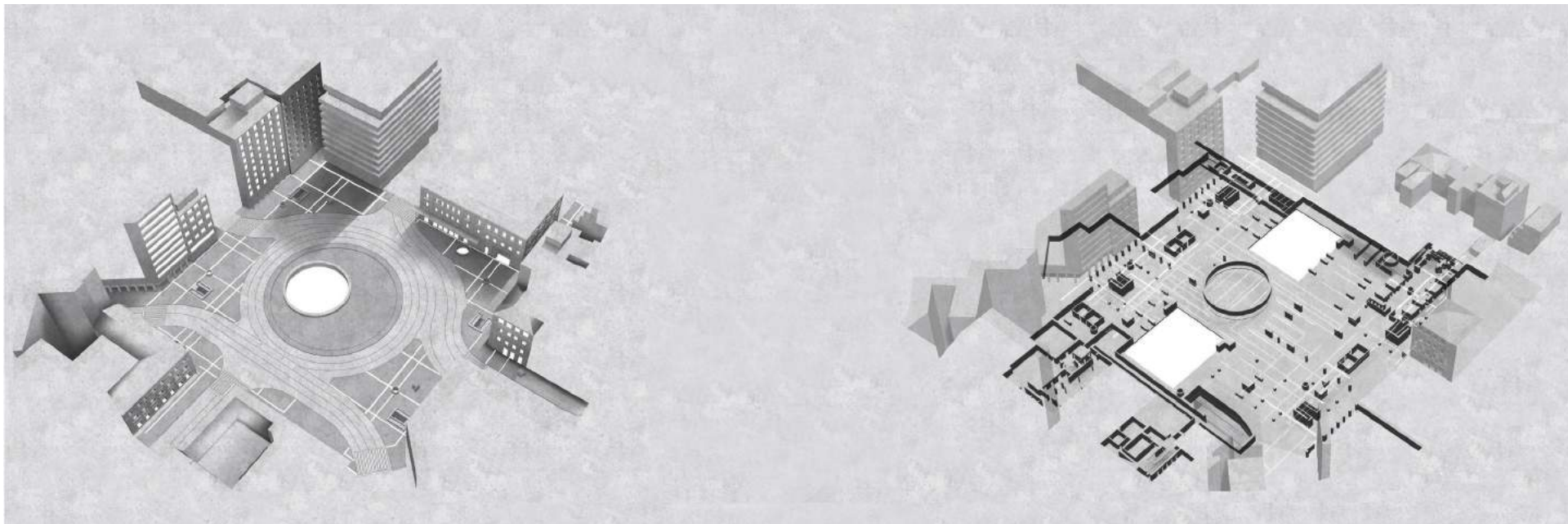
Ο εξεγερθής άνθρωπος στρέφεται εναντίον ενός κόσμου που τον αισθάνεται ξένο, ελπίζει δε ότι με την κατάθεση της απελπισίας του θα δώσει ένα καινούριο νόημα στην περιπέτειά του. "Η εξέγερση, αυτή η αιώνια θέληση να μην υποκύπτουμε σε τίποτε... είναι, ακόμη και σήμερα, στην προμετωπίδα του αγώνα μας. Μητέρα όλων των μορφών, πηγή αληθινής ζωής, μας διατηρεί πάντοτε όρθιους στον άμορφο και έξαλλο δρόμο της ιστορίας".¹⁶

Μάθε να μην ψέγεις κανέναν για τη ζωή του. Η αληθινή και ξέσκεπη ζωή είναι το πιο ακριβοπληρωμένο πράγμα του κόσμου. Όλοι αυτοί που βλέπεις και κατα βάθος πισωδρομείς την έχουνε πανάκριβα πληρώσει. Από κει αντλούν αυτή τη σκανδαλιστική περιφρόνηση τους για όλα τα δεύτερα.¹⁷

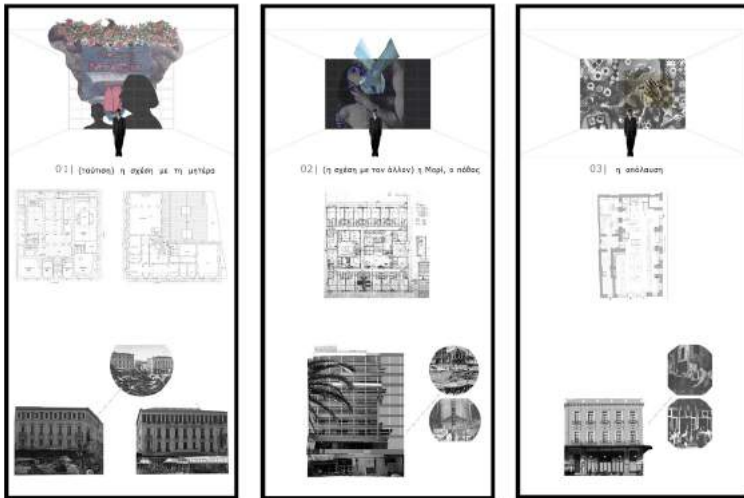
¹⁶ Ζήρας, Αλέξης, *Θεωρία Μορφών*, στο Αλμπέρ Καμύ, *μαθητεία στο παράλογο*, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα, 1978, σελ. 117

¹⁷ Ιωάννου, Γιώργος, *Ομόνοια* 1980, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1987, σελ. 114

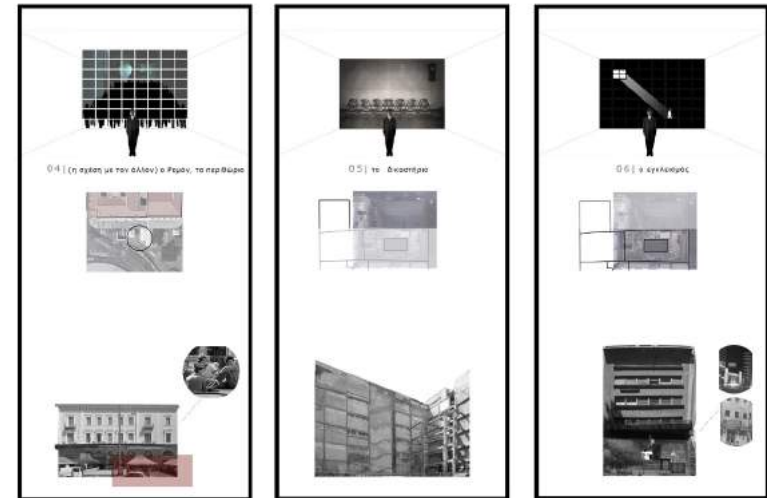

Υ_οι υποδοχείς των στάσεων

Τα επιμέρους σημεία επέμβασης επιλέχθηκαν με άξονα τη θέση τους σε συνάρτηση με την πλατεία αλλά και με την σημασία τους ως στέκια και τόποι συνάντησης για τους ανθρώπους της. Μέσα από την ανάγνωση του “Ομόνοια 1980”, του Γιώργου Ιωάννου προέκυψαν κάποια κτήρια, κενά χρήσης ή και όχι, αλλά και σημεία στην περιοχή τα οποία μετατρέπονται σε “υποδοχείς” για τις στάσεις της αφήγησης. Η κατανομή των στάσεων έχει πραγματοποιηθεί σε ελεύθερη απόδοση με άξονα την προηγούμενη χρήση του σημείου αλλά και τον συμβολικό του χαρακτήρα.

Οι υποδοχείς των στάσεων της αφήγησης του “Ξένου”, είναι οι εξής:

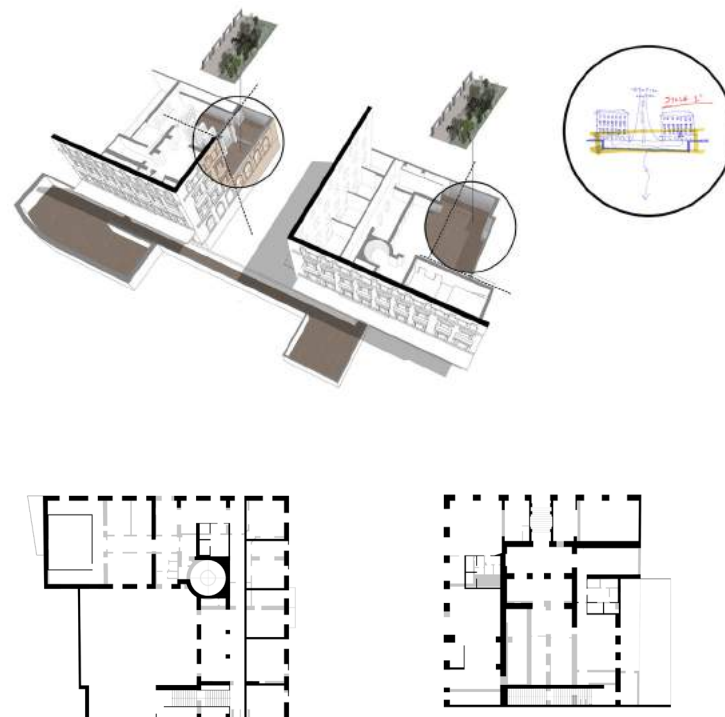

-στάση 1. (ταύτιση) η σχέση με τη μητέρα [η καταγωγή/το δίπολο/η ταύτιση]

Τα δύο πρώην ξενοδοχεία Μπάγκειον (4.300 τ.μ.) και Μέγας Αλέξανδρος (3.100τ.μ.) βρίσκονται επί της οδού Αθηνάς και πλατείας Ομονοίας 18 και 19 αντίστοιχα. Κατασκευάστηκαν το 1894 και 1889 σε σχέδια του Ernst Ziller και αποτελούν ιδιοκτησία του Μπαγκείου Ιδρύματος.

Τα δύο δίδυμα κτήρια που πλαισιώνουν την είσοδο της οδού Αθηνάς στην πλατεία Ομονοίας, αντιμετωπίζονται στην πρόταση αυτή ως ένα σύστημα. Αυτή η κίνηση προκύπτει από την ταύτιση του ήρωα με τη μητέρα του, που φανερώνεται ιδιαίτερα στο τέλος της ιστορίας. Η ένωσή τους πέρα από το γεγονός ότι μοιράζονται το ίδιο κτηριολογικό πρόγραμμα, αυτό των πολιτιστικών χρήσεων, εξασφαλίζεται και μέσω ενός συνδετικού διαδρόμου που παραλαμβάνει τις υπαίθριες εκτονώσεις και των δύο κτηρίων. Ο διάδρομος αυτός, αναπτύσσεται κάθετα στη διεύθυνση της οδού Αθηνάς, στη σύνδεση με το ιστορικό κέντρο της πόλης, άρα και στο σημαντικότερο σύμβολο της ταυτότητας της. Με αυτόν τον τρόπο, θα μπορούσαμε να πούμε πως ο διάδρομος και κατεπέκταση το σύστημα των δύο δίδυμων κτηρίων, όχι μόνο τέμνεται από το δρόμο, αλλά ουσιαστικά τον ενσωματώνει, μέσω του ίχνους του στο πρώτο υπόγειο. Η προέκτασή της οδού Αθηνάς, στο υπόγειο επίπεδο, εκβάλλει ως προς την πλατεία σε μια γραμμική ζώνη που παραλαμβάνει τα ανοίγματα προς το δεύτερο υπόγειο, αυτό του ηλεκτρικού, αλλά και και το ίχνος του κυκλικού κόμβου που συναντάμε και στο ισόγειο επίπεδο. Τέλος, επιστρέφοντας στη μικροκλίμακα του κτηριακού αυτού συστήματος, ο διάδρομος αποτελεί ένα κομβικό κομμάτι της σύνθεσης, αφού συνδέει τα εργαστήρια που βρίσκονται στα υπόγεια, με τους πιο

δημόσιους χώρους που στοχεύουν στην ανάδειξη των έργων που παράγονται από αυτά, και χωροθετούνται μέσα στο πεδίο της δεύτερης, υπόγειας πλατείας.

-στάση 2.(η σχέση με τον άλλον)η Μαρί, ο πόθος

[η γέφυρα/οι-τα δύο/
το σώμα/η εκτόνωση]

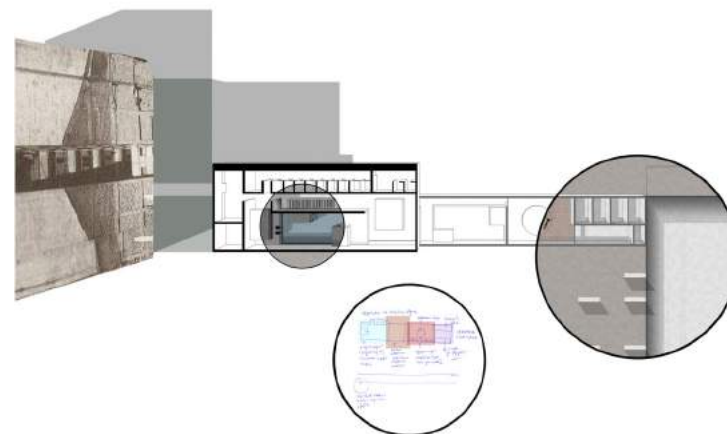
Το πρώην ξενοδοχείο μέχρι το 2008 La mirage (7.500τ.μ.) βρίσκεται στον πεζόδρομο Κοτοπούλη 3 και αποτελεί ιδιοκτησία του Μετοχικού Ταμείου Αεροπορίας. Κατασκευάστηκε το 1976 με σχέδια του αρχιτέκτονα Σοφοκλή Σαρλή. Προηγουμένως, στο ίδιο οικόπεδο βρισκόταν το σινεμά Κοτοπούλη.

Πάντως, η πιο πρόσφατη απώλεια αυτής της μεριάς είναι το εξάισιο σινεμά «Κοτοπούλη», που το γκρέμισαν δήθεν για να χτίσουν στο οικόπεδο την εποχή ακόμα της Χούντας, 1973 ή 1974, και μετά το άφησαν άχτιστο, κάνοντας με το πάσα τους εκβαθύνσεις.¹⁸

Η δεύτερη στάση της αφήγησης, στο επίπεδο του λογοτεχνικού κειμένου, αφορά στη σύνδεση δύο ανθρώπων και μάλιστα με ένα τρόπο κυρίως σωματικό, όπως αποσαφηνίζεται και στο βιβλίο. Ως χώρος επέμβασης επιλέχθηκε η τοποθεσία του πρώην ξενοδοχείου La mirage, που σήμερα κατά κύριο λόγο δεν στεγάζει κάποια χρήση στο μεγαλύτερο μέρος του. Το συγκεκριμένο οικόπεδο αποτελεί ενδιαφέρον σημείο για την εισαγωγή μιας στάσης κυρίως λόγω του ακάλυπτου χώρου που συναντάμε στο πίσω μέρος του. Στον ακάλυπτο αυτό, και συγκεκριμένα στον απέναντι τοίχο από αυτόν του κτηρίου μας, μπορούμε μέχρι και σήμερα να δούμε το ίχνος ενός άλλου κτηρίου, αυτό του σινεμά Κοτοπούλη, που αποτελούσε ένα σημείο ελκυστή για την πλατεία μέχρι την κατεδάφισή του το 1973. Η χρήση που επιλέχθηκε για την ενσάρκωση

¹⁸ Ιωάννου, Γιώργος, *Ομόνοια 1980*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1987, σελ.68

της δεύτερης στάσης, είναι αυτή των δημόσιων λουτρών, αρχικά για τον προσανατολισμό ενός τέτοιου χώρου στο αντικείμενο του σώματος, αλλά και ως μια προσπάθεια επαναφοράς μιας χρήσης που ενώ ήταν πολύ συχνή και δημοφιλής στην περιοχή, πλέον έχει εκλείψει. Η επέμβαση λοιπόν προσπαθεί να γεφυρώσει τον ακάλυπτο χώρο ο οποίος “καδράρει” το ίχνος της προηγούμενης χρήσης με τον δημόσιο χώρο της πλατείας. Αυτό επιχειρείται μέσω της ευθυγράμμισης του κτηρίου, στο ισόγειο αλλά και στο υπόγειο επίπεδό του, με την κλειστή σήμερα στοά που ξεκινά στην απέναντι πλευρά της οδού Σωκράτους, από την οποία πραγματοποιείται και η είσοδος, συνεχίζει διατρέχοντας το κτήριο του πρώην ξενοδοχείου στο ισόγειο, εκτονώνεται στο χώρο της πλατείας, για να επανεμφανιστεί μάλιστα στα απέναντι κτίρια, αυτά που αναπτύσσονται κατα μήκος του πεζοδρομίου της Δώρου. Η ευθύγραμμη αυτή σύνταξη, μετατρέπει το κτήριο σε ένα έμβολο που εισάγεται για να διαρθρώσει όλα τα επιμέρους χαρακτηριστικά και ταυτόχρονα συνάδει με την τυπική διάταξη των παραδοσιακών οθωμανικών λουτρών, που επιβάλλουν το πέρασμα του σώματος από διαδοχικά θερμικά στάδια.

-στάση 3.η απόλαυση **-στάση 4.**(η σχέση με τον άλλον)ο Ρεμόν, το περιθώριο

[η στάση/καφές και τσιγάρο/η συνάντηση/η κάθοδος]

Το πρώην καφενείο NEON-ξενοδοχείο Carlton, βρίσκεται στο σημείο Πλατεία Ομονοίας 8 και κατασκευάστηκε το 1860. Σήμερα το κτήριο είναι διατηρητέο. Το σημείο της κλίμακας προς τα δημόσια ουρητήρια βρίσκεται ανάμεσα στο κτήριο του πρώην NEON και του όμορου σε αυτό, επίσης διατηρητέου κτηρίου.

Στην Ομόνοια, η σοβαρότερη ίσως και πιο παραδοσιακή ως προς την ιστορία της πλατείας γωνιά είναι αυτή όπου βρίσκεται το καφενείο «Νέον». Είναι μια παρηγοριά, μια ασφάλεια, το γεμάτο καφενείο. Σε αναζωογονεί και σε προφυλάσσει, θαρρείς, από κάθε τι το ξαφνικό, που σε περιτριγυρίζει, και που στο έρημο σπίτι μπορεί απείρως πιο εύκολα να σε αρπάξει και να σε ξεκάνει.¹⁹

Η κυλιόμενη κλίμακα, που κατεβαίνει μπροστά από το άλλοτε εστιατόριο και τώρα αράπικο στέκι φτηνού ρουχισμού, οδηγεί αριστερά της κατεβαίνοντας στα διάσημα ουρητήρια της Ομόνοιας, κοινώς τζουρά, όπου μέσα στη μπόχα και την αμμωνία συνάπτονται απειροπληθή ειδύλλια επί τη εμφανίση..²⁰

Η τρίτη στάση της αφήγησης έχει να κάνει με το στοιχείο της επίδρασης ορισμένων απλών και εφήμερων υλικών απολαύσεων στην καθημερινότητα, και όπως εκφράζεται

¹⁹ Ιωάννου, Γιώργος, *Ομόνοια* 1980, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1987, σελ.44

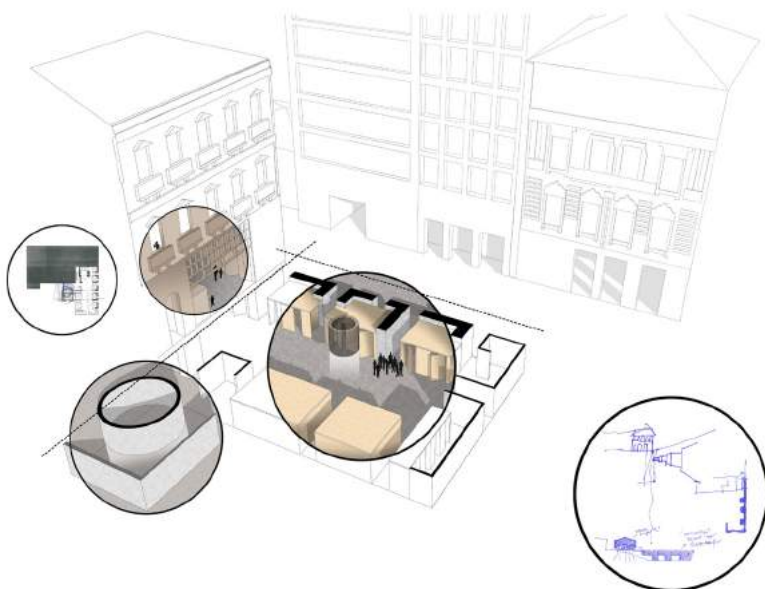
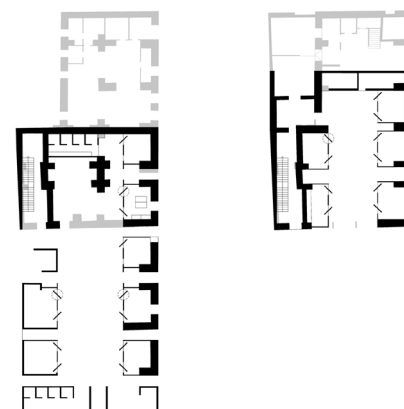
²⁰ Ιωάννου, Γιώργος, *Ομόνοια* 1980, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1987, σελ.62

και στην ιστορία, ακόμα και στη δημιουργία φιλικών συναναστροφών. Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα στάση επικοινωνεί με την επόμενη της, αυτή του περιθωρίου και η επεξεργασία τους πραγματοποιείται παράλληλα.

Η πρώτη, λόγω του περιεχομένου της, δεν θα μπορούσε να εγκατασταθεί σε κάποιο διαφορετικό σημείο της πλατείας από το συγκεκριμένο κέλυφος. Σε αυτήν την πρόταση, το ισόγειο του πρώην καφενείου NEON, διατηρεί μόνο το δομικό σκελετό του, τα υαλοστάσια καθώς και όλα τα επιπρόσθετα στοιχεία του απομακρύνονται, ενώ παράλληλα ένα τμήμα του πίσω μέρους του ισόγειου κατεργείται, σε περασιά με τον ακάλυπτο του οικοδομικού τετραγώνου. Αυτό επιτρέπει το πέρασμα των περιπατητών από τον πεζόδρομο τως Δώρου σε ένα παράπλευρο υπαίθριο χώρο στάσης, που με τη σειρά του τους “εισάγει” στο ιδιότυπο στέγαστρο, που αποτελεί πλέον το ισόγειο του NEON. Για την ενίσχυση της αντίληψης ότι το κέλυφος αποτελεί πλέον μια ημιυπαίθρια κατασκευή, παραλαβής και προώθησης ανθρώπων προς την πλατεία, το υλικό του πεζόδρομου επεκτείνεται τόσο μέσα στο κέλυφος όσο και στο πλάτωμα του ακάλυπτου, πίσω από αυτό. Στο εσωτερικό της κατασκευής αυτής, και με βάση την κλίμακα και τη φόρμα των τοίχων στήριξης, εισάγονται μικρά καταστήματα-πάγκοι και διαμορφωμένοι χώροι στάσης, που απευθύνονται στην αναψυχή των χρηστών. Η ίδια χρήση επεκτείνεται και στο επίπεδο του υπογείου, με την επανάληψη του μοτίβου που δίνεται από το κέλυφος.

Η ανισορροπία που προκύπτει από την εμφάνιση μεγαλύτερου ποσοστού πλήρους μάζας στην ανατολική πλευρά, συμβάλλει στη δημιουργία ενός νοητού “τείχους” ως προς την οδό Πανεπιστημίου και κατεπέκταση στην “καθαρή” πλευρά της πόλης.

Όσον αφορά στην απόδοση της τέταρτης στάσης σε ένα λεξιλόγιο χωρικό, το στοιχείο που κρατάμε είναι αυτό της κατάβασης, και της επικοινωνίας. Η επιλογή της τοποθεσίας των ουρητηρίων έγινε με άξονα αρχικά την ίδια αυτή κίνηση της καθόδου πρακτικά, λόγω της κλίμακας που υπήρχε στο σημείο, όσο και με την τελετουργική διαδικασία που λάμβανε χώρα εκεί, στον τότε μικρόκοσμο της Ομόνοιας. Η κάθοδος στο σημείο της στάσης πραγματοποιείται μόνο οπτικά, καθώς ένας από τους μεγαλύτερους φωταγωγούς του συστήματος που διατρέχει την πλατεία, τοποθετείται εκεί. Έτσι εξασφαλίζεται η σύνδεση των δύο στάσεων, με ένα νοητό, κάθετο, κύλινδρο που συνθέτει η οπτική του παρατηρητή.

-στάση 5.το δικαστήριο-στάση 6.ο εγκλεισμός

[το σκούραδι/ η αστική το σπηλιά]

Πιο πάνω, στη γωνία Σατωβριάνδου και Ίωνος, όπου τώρα βρίσκεται ένα σκέτο οικόπεδο, βρισκόταν το ξενοδοχείο «Κοσμοπολίτ». Η σκιά του που διαγράφεται σαφώς στους τοίχους των κολλητών κτηρίων φέρνει δάκρυα στα μάτια των νοσταλγών και των ειδημόνων. Απέναντι απ' τα πεζούλια και δίπλα στο γκρεμισμένο "Κοσμοπολίτ", βρίσκονται τα λουτρά "Φοίνιξ", που περιέργως -καθόλου "περιέργως", αλλά τέλος πάντων- έχουν ακόμα πελάτες.²¹

²¹ Ιωάννου, Γιώργος, Ομόνοια 1980, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 1987, σελ.68

Οι δύο τελευταίες στάσεις εγκαθίστανται έξω από τον βασικό κλοιό της πλατείας, προσεγγίζοντας ένα λιγότερο δημόσιο τμήμα της περιοχής. Η επέμβαση που αφορά στις στάσεις αυτές, πραγματοποιείται μέσω της δημιουργίας ενός νέου κτηρίου στη θέση του κενού σήμερα οικοπέδου του πρώην ξενοδοχείου «Κοσμοπολίτ», το οποίο αρθρώνεται με το όμορό του κέλυφος, που φιλοξενούσε τη χρήση των λουτρών “Φοίνιξ”.

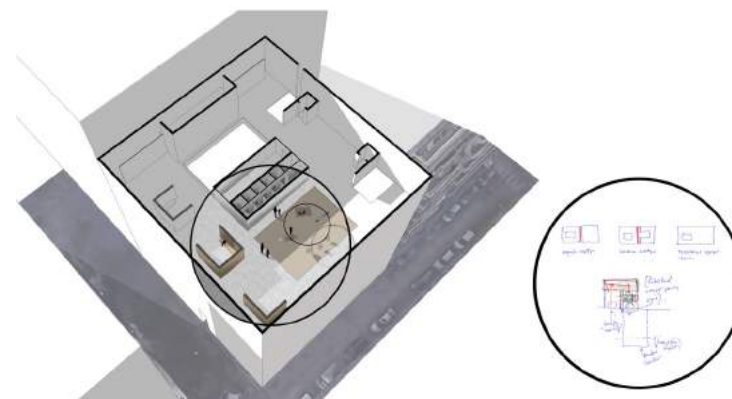
Η νέα αυτή κτηριακή δομή, τείνει να συνομιλήσει με την αίσθηση υπερπληρότητας που συναντάμε στην περιοχή και μεταγράφει χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος, στο εσωτερικό της. Η χρήση που επιλέχθηκε για αυτές τις στάσεις είναι αυτή της πολυκατοίκησης, τόσο γιατί το βοριοδυτικό τμήμα της περιοχής, είναι ίσως το μοναδικό στο οποίο συναντάμε τη χρήση της κατοικίας, με κάποια συνέπεια, όσο και για την εσωστρέφεια που επιτρέπει, λόγω της απεύθυνσής της σε πιο περιορισμένο αριθμό χρηστών. Το σύστημα της πολυκατοίκησης αποτελείται από τα δύο επιμέρους κτήρια, που ενωποιούνται στο ανώτερο επίπεδό τους με ένα ενιαίο χώρο, διπλού ύψους, που τείνει να καλύψει την υψομετρική διαφορά με τα γειτονικά του κτήρια. Η πρόσβαση στις μονάδες κατοίκησης πραγματοποιείται από την χαμηλότερη στάθμη των πρώην λουτρών.

Μέσω της ανάβασης, ο χρήστης συναντά το πιο δημόσιο τμήμα της πολυκατοίκησης, τον ενοποιητικό χώρο που λειτουργεί σαν μια καθ’ ύψος αυλή. Ο χώρος αυτός περιέχει βοηθητικές λειτουργίες για του κατοίκους και οργανωμένους χώρους στάσης και εκτόνωσης.

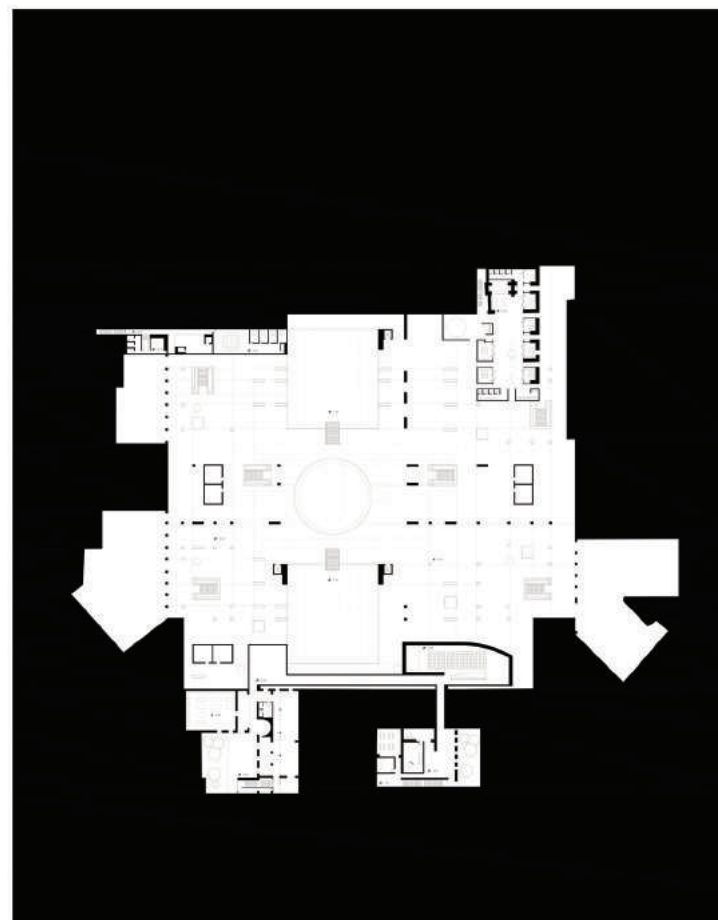
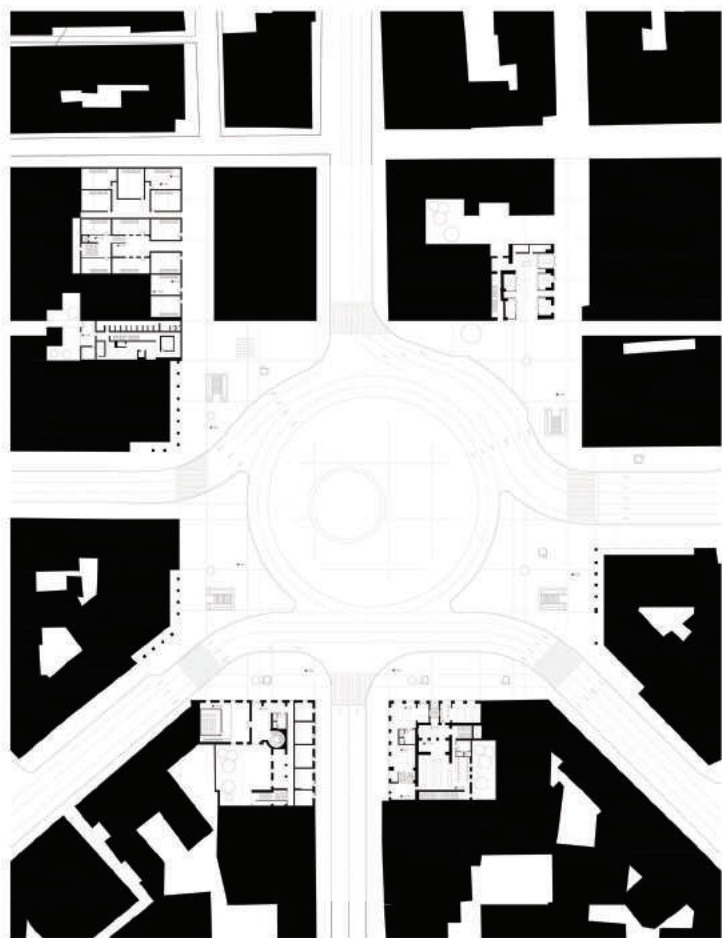
Επίσης, η προώθηση στο δεύτερο τμήμα της κατασκευής πραγματοποιείται μέσα από τον χώρο αυτό. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά στο δεύτερο τμήμα, αυτό

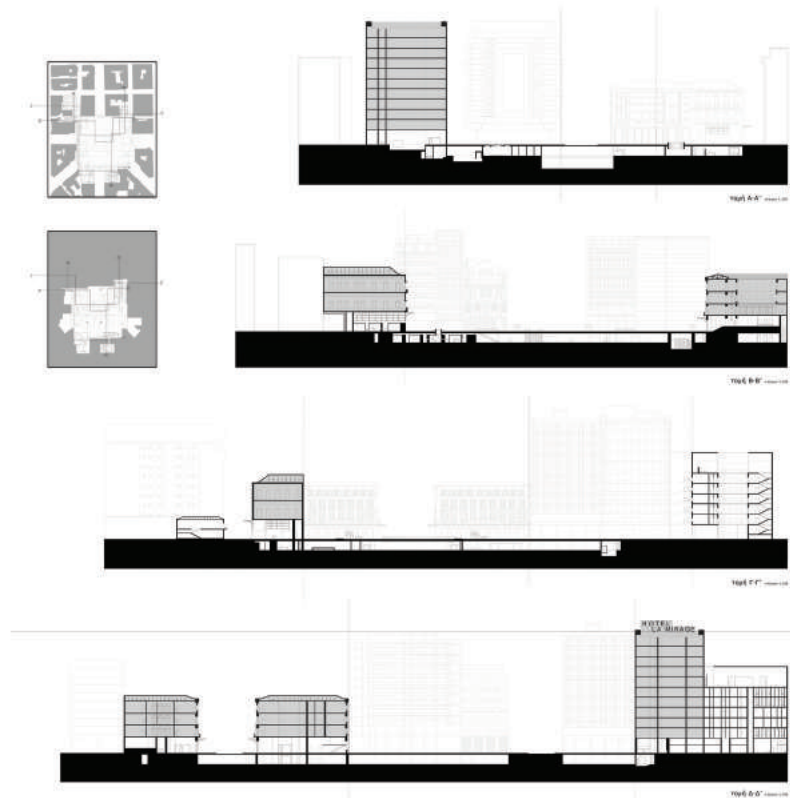
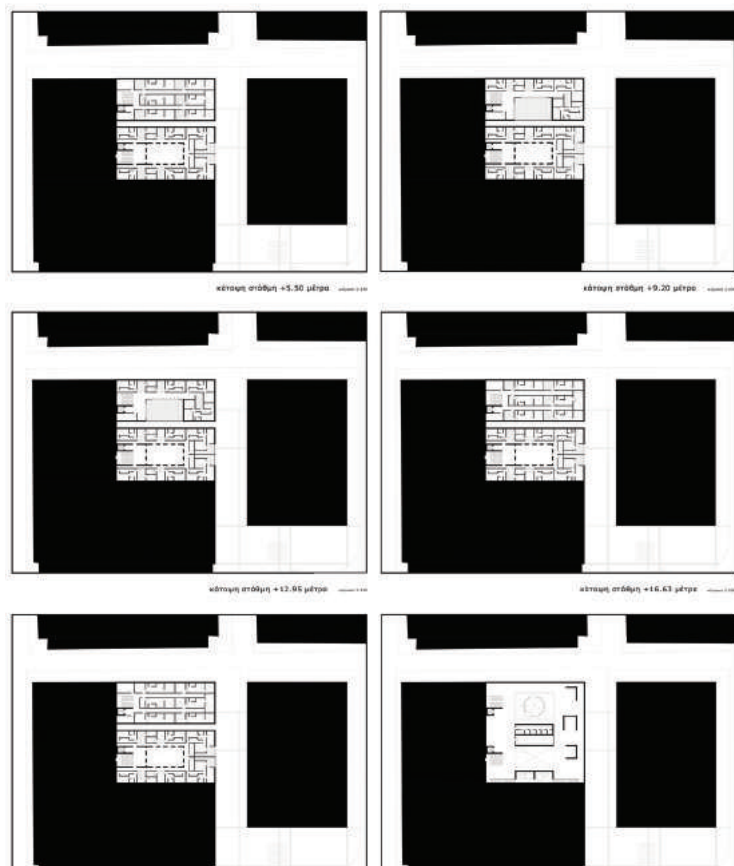
που καταλαμβάνει το οικόπεδο του πρώην ξενοδοχείου, θέλοντας να διατηρηθεί το ίχνος της προηγούμενης χρήσης, και να μείνει ορατό στους περιπατητές, το κτήριο αποτραβιέται από τον τοίχο που το φέρει, δημιουργώντας μια στοά στο επίπεδο του ισόγειου. Σε αντίθεση με το υπόλοιπο κτηριολογικό πρόγραμμα, το ισόγειο αυτού του τμήματος διατηρεί εμπορικό χαρακτήρα.

Στη δεύτερη και τρίτη στάθμη του, συναντάμε στην εσωτερική πλευρά του οικοπέδου, μια υπαίθρια εκτόνωση, που προσφέρει δυνατότητα ενατένισης προς το ίχνος, αποτελώντας παράλληλα μεταγραφή του εσωτερικού αιθρίου που συναντάμε και στο όμορο κτήριο.

06. γραμμικά σχέδια

βιβλιο— γραφία

|ελληνικά βιβλία

_Ζήρας, Αλέξης, Θεωρία Μορφών, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα, 1978

_Ιωάννου, Γιώργος, Ομόνοια 1980, εκδ. Κέδρος, 1987

_Λέφας, Παύλος, Siebel, Walter, Binde, Jerome, Άυριο οι πόλεις, εκδ.Πλέθρον, Αθήνα, 2003

_Σημαιοφορίδης, Γιώργος, Διελεύσεις, επιμέλεια: Ανανιάδης Δημήτρης, εκδ. Metropolis Press, Αθήνα, 2005

|ξένα βιβλία/μεταφρασμένα

_Berlin, Isaiah, (Four essays on liberty)Τέσσερα δοκίμια περί ελευθερίας, μτφρ. Γ. Παπαδημητρίου, εκδ. Scripta, Αθήνα 2001

_Calvino, Italo, "Il viandante nella mappa", στο Collezione di sabbia, Palomar/ Mondadori, Milan, 1984, μεταφρ. από Αγγλικά στο Francesco, Careri, Walkscapes| walking as an aesthetic practice, εκδ. Culicidae Architectural Press, 2017

_Sennet, Richard, (The fall of public man) Η τυραννία της οικειότητας, μετάφραση Γ.Ν.Μερτικας, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 1999

|ηλεκτρονικές πηγές

_Ανδριόπουλος, Θωδωρής, Η πλατεία Ομόνοιας ως όριο και ως αφηγητής, από το <https://www.athenssocialatlas.gr/>, 12/2015

